

Tímor fuig del caos indonesi

Tímor Oriental ja ha començat la cursa per esdevenir un estat de ple dret, és a dir, amb cadira a l'ONU i ambaixada als EUA. L'esforç es concentra ara a construir les institucions democràtiques, refer les comunicacions i recuperar l'economia. Trepitjant-li els talons, però, hi ha Indonèsia en ple caos, que amenaça d'estendre-hi la inestabilitat que ja regna en moltes parts de l'arxipèlag.

Indonèsia i Tímor Oriental ja no tenen res a veure, almenys oficialment. Alguns milicians proindonesis no ho tenen molt clar i continuen aferrats a la idea de desestabilitzar el país, com ja van fer de manera brutal just després del referèndum d'autodeterminació del 30 d'agost del 1999.

Les accions d'aquests grups han continuat, per bé que en menor mesura, des que l'ONU és a Tímor Est, des de finals del 1999. Al principi de març, però, els milicians van intentar atemptar contra Xanana Gusmao, el líder independentista timorès, i fa només una setmana van atacar diverses posicions frontereres dels cascos blaus. El Govern provisional de Tímor Est preveu que encara patiran alguna acció més abans de les eleccions del 30 d'agost.

A més, a la part de l'illa que pertany a Indonèsia, Tímor Occidental, les milícies mantenen en camps de refugiats i en molt males condicions de vida uns 130.000 timoresos de l'altra banda. Aquests refugiats van fugir de Tímor Oriental després del referèndum per l'autodeterminació, quan l'exèrcit indonesi, engegat pel seu error de càlcul, va donar barra lliure de violència a les milícies unionistes.

Diverses ONG de drets humans i mitjans de comunicació de la zona asseguren que alguns militars indonesis encara mantenen el control sobre aquestes milícies. La raó? Mantenir la inestabilitat general. En diverses zones de l'arxipèlag, l'exemple timorès i la repres-

sió abans amb el dictador Suharto i ara amb la transició a la democràcia, no ha fet més que enfortir el sentiment independentista. Després de tants anys d'ocupació fins i tot les recents propostes autonomistes els queden petites. I els caps militars més intransigents ho han aprofitat per imposar les seves tesis de mà dura.

A Ache, al nord de l'illa de Sumatra, l'exèrcit a trencat l'alto el foc pactat a final d'any i ha enviat un bon gruix de soldats per acabar amb la guerrilla del Moviment d'Alliberament d'Ache (GAM) i, sobretot, per protegir les instal·lacions de la petrolera ExxonMobil. Al capdavant de les forces que han de fer aquesta feina hi ha el general Adam Damiri, assenyalat, però no jutjat, per la Comissió Investigadora d'Indonèsia, com un dels vint-i-dos responsables de crims contra la humanitat a Tímor. Damiri ha posat en pràctica a Ache els mètodes aplicats a Tímor, cosa que li ha valgut les denúncies d'ONG internacionals, com Human Rights Watch. El president Wahid no l'ha rellevat del càrrec, però tampoc està clar que tingui suficient control sobre l'exèrcit per fer-ho.

Una altra part de l'arxipèlag amb sentiment independentista és Papua Occidental, annexionada a Indonèsia el 1969, després d'un referèndum en què només van poder votar 1.025 persones dels 800.000 habitants del territori. Els seus abundosos recursos minerals, petrolers i fusters són explotats per

empreses dels EUA, Japó i Sud-àfrica, després de pagar comissió a Jakarta. Coma Ache, el moviment independentista creix cada dia més, cosa que els militars indonesis volen impedir amb la repressió directa i amb l'enviament dels tristament famosos milicians Pemuda Pancasila, un dels grups que ja van demostrar del que eren capaços a Tímor Oriental després de la celebració del referèndum.

Un altre punt calent de l'arxipèlag són les Illes de les Espècies, a les Moluques, on des de fa dos anys se succeïxen els episodis d'assassinats entre grups de la comunitat cristiana, emparats per la policia, i grups de la comunitat musulmana, emparats pels militars. La ciutat d'Ambon, capital de les Espècies, coneguda com la "dolça Ambon" i

per ser seu paradísica de les regates de iots provinents d'Àustràlia, avui mostra un paisatge de guerra. I el mateix passa a Kalimantan, a l'illa de Borneo, on els pobladors autòctons, els dayaks, s'enfronten amb els maduresos, que Suharto els va dur de Surabaya a Borneo (Kalimantan) en els programes transmigratoris durant la dictadura.

Els militars no només temen per la desfeta de la "unitat en la diversitat" de l'estat indonesi, sinó també, i sobretot, estan en alerta des que el president Wahid, escollit l'any 1999, va iniciar el seu mandat amb l'objectiu de reduir la influència dels generals en la política i l'economia.

'Impeachment' indonesi. Però per Abdurrahman Wahid les lluites inde-

pendentistes i la inestabilitat fomentada per alguns militars no són l'únic problema del país. Els seus adversaris polítics també li retreuen que no hagi aconseguit posar fi a la crisi econòmica, i alguns fins i tot li critiquen que promogui actes de desgreuge als centenars de milers de comunists indonesis assassinats a la segona meitat dels anys seixanta.

Wahid va arribar al poder gràcies a un conglomerat de petits partits, però la majoria ja li han girat l'esquena. Amb vista a la sessió parlamentària del 25 d'abril, el 10% de parlamentaris del partit de Wahid tenen gairebé impossible evitar que s'aprovi iniciar un procés de destitució del president. L'argument explícit és un afer de finançament irregular que afecta el partit de Wahid,

Trilingüisme

La llengua d'un país sempre ha estat qüestió d'estat, ja que acostuma a ser el principal element identificador al voltant de la nació. Tímor Oriental no és una excepció i, per tant, una de les primeres coses que el govern provisional ha volgut deixar clar és com s'entendran i com els entendrem. A primera vista el panorama és complicat. Hi ha quinze llengües diferents escampades per tot el territori, la gran majoria dels timoresos, però, també parlen el tetum. La primera colonització els va educar en portuguès, i la segona, a partir de l'ocupació del 1976, en indonesi. A més, hi ha l'anglès, que molts veuen com a llengua del futur. I això en un territori habitat per poc més de 600.000 persones. Tot plegat ha produït una forta discussió entre els timoresos per saber quina llengua (o quines llengües) es triaven com a oficials. Una discussió que, segons com, tenia aspecte de lluita generacional, ja que els que tenen de quaranta anys en amunt saben més portuguès que indonesi, i els de quaranta en avall, a l'inrevés. La solució salomònica ha estat agafar el tetum com a llengua nacional i el portuguès com a llengua de comunicació internacional. A més, el Govern ha previst que l'ensenyament i els mitjans de comunicació també facin espai a cada llengua pròpia de les quinze que hi ha al territori. La tria del portuguès és degut al fet que no té les connotacions negatives que pugui tenir l'indonesi, el tetum n'ha manllevat paraules, i la comunitat lusòfona és més amplia. També es va pensar en l'anglès com a llengua internacional, però precisament el seu pes mundial feia témer una progressiva menysvaloració de l'idioma nacional, cosa que amb el portuguès han cregut que és més difícil que passi. **O. C.**

l'implícit, la incapacitat d'aturar el caos i les ambicions d'alguns polítics.

Per pressionar a favor i en contra de l'*impeachment* ja s'han preparat diverses manifestacions. I alguns analistes han apuntat la possibilitat d'un esclat violent, inici d'una guerra civil, si es destitueix Wahid. De fet, Indonèsia no té ara per ara un líder clar i amb capacitat unificadora que el pugui substituir. L'actual vicepresidenta, Megawati Sukarnoputri, ha estat acusada més d'una vegada d'ésser un titella en mans d'alguns militars, quan no se li ha retret que el seu marit sigui un criminal econòmic reconegut. Per això no és estrany que el prestigiós diari *South China Morning Post* apunti a Sukarnoputri

com a successora, però de curta volada i encara en funcions presidencials més simbòliques que polítiques. Aquesta manca d'alternativa real per dur l'estat cap a la democràcia i l'existència de molts pols de poder fa témer a algunes persones l'esclat violent generalitzat.

Des de Tímor Oriental el govern provisional es mira la inestabilitat indonèsia i els aires de preguerra civil amb molt recel, ja que segur que els tocaria el rebre. Això encara trastocaria més el procés cap a la independència oficial i la dotació d'estructures d'estat, que ja ara està essent molt lent. Tots els esforços se centren a assegurar que el 30 d'agost els 400.000 timoresos amb dret a vot puguin escollir un parlament de

vuitanta-vuit membres, que tindrà noranta dies per fer una constitució.

Xanana Gusmao, el líder de la guerrilla independentista timoresa, ha fet un cop de força i s'ha retirat del Govern provisional i de la seva candidatura a president, com a protesta envers la lentitud amb què avança tot el procés. Però Gusmao podria fer marxa enrere, ja que no és el primer cop que fa servir aquesta estratègia per fer avançar la situació. De fet, a diferència d'Indonèsia, Tímor sí que té un líder clar i més que probable president—si es presenta—, i és Gusmao. Aquest, però, haurà de córrer, si no vol que el caos indonesi l'atrapi.

Oriol Cortacans

“Suharto és presoner al seu país”

Abel Guterres fou membre de la resistència timoresa i avui és el principal candidat a ocupar una de les tres ambaixades més importants per al seu país: els Estats Units, la Unió Europea o Austràlia.

Quin és ara el problema principal de Tímor Est?

—Encara tenim 130.000 persones a l'altre cantó de la frontera, retinguts en molt males condicions per les milícies proindonèsies, amb suport d'alguns militars. L'altre gran tema són les necessitats de construcció d'institucions com els departaments d'educació, sanitat, economia, producció d'aliments... Tot això s'està fent de manera molt lenta.

—El cas de l'analfabetisme també és especialment preocupant?

—Sí, es troba entre el 60% i el 70%. Per això s'està fent un esforç tant en l'educació formal, com en els programes d'alfabetització d'adults en els pobles, perquè la gent aprengui uns mínims bàsics. A més, també tenim un problema a la xarxa de comunicacions. L'exèrcit indonesi va tallar molts arbres perquè no donessin protecció als guerrillers i hi ha molta erosió de la terra.

—Creu que hi haurà cap amenaça per les eleccions del 30 d'agost?

—Hi ha un petit grupet de gent que fa unes setmanes va intentar atemptar contra Gusmao, que té lligams amb militars indonesis i que potser provocarà alguns problemes. Faran el que sigui per provocar, per això Xanana està viatjant arreu del país i parla de la democràcia i explica que les opinions no es poden expressar amb les armes.

—Vostè diu que alguns militars indonesis estan darrere d'aquestes milícies. Per què creu que hi són, ara que la independència és irreversible?

—És que no poden acceptar la desfeta i la nova realitat que Tímor Oriental ja no és part d'Indonèsia. L'altre motiu d'aquests militars és l'interès que tenen a provocar inestabilitat a tota la zona. Mantenen aquests refugiats a Tímor Occidental com a hostatges i això també és una manera de regatejar amb la comunitat internacional, volen demostrar